

SATURS

Priekšvārds.....	9
Izmantotie saīsinājumi.....	14

Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumi krimināltiesību jautājumos, kas pieņemti pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990.gada 4.maijā

Lēmumi vispārīgos jautājumos.....	15
--	-----------

Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību. Latvijas Republikas
Augstākās tiesas Plēnuma 1991.gada 11.marta lēmums Nr.1 15

**Par Latvijas PSR likumdošanas aktu un Latvijas PSR
Augstākās tiesas plēnuma lēmumu piemērošanu Latvijas
Republikas tiesās.** Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Plēnuma 1991.gada 4.novembra lēmums Nr.8 20

**Par PSRS Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu juridisko spēku
Latvijas Republikas tiesās.** Latvijas Republikas Augstākās
tiesas Plēnuma 1991.gada 4.novembra lēmums Nr.9..... 22

Lēmumi krimināltiesību jautājumos.....	23
---	-----------

**Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nodrošina tiesības
uz aizstāvību kriminālprocesā.** Latvijas Republikas Augstākās
tiesas Plēnuma 1991.gada 11.marta lēmums Nr.2 23

Par tiesu praksi privātopsūdzības lietās. Latvijas Republikas
Augstākās tiesas Plēnuma 1991.gada 10.jūnija lēmums Nr.5..... 32

**Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām
slepkavībām.** Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma
1992.gada 24.februāra lēmums Nr.1 (*Grozījumi ar 1996.gada
27.decembra lēmumu Nr.10*)..... 38

Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 19.oktobra lēmums Nr.6	54
Par dažu Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos doto izskaidrojumu turpmāku piemērošanu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 19.oktobra lēmums Nr.7.....	62
Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1993.gada 1.marta lēmums Nr.1 (<i>Grozījumi ar 1996.gada 27.decembra lēmumu Nr.11</i>).....	64
Par kontrabandas apmēru noteikšanu, izskatot krimināllietas apsūdzībā pēc latvijas kriminālkodeksa 73.panta. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1993.gada 1.marta lēmums Nr.2	76
Par tiesu praksi kukuļošanas lietās. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1993.gada 21.jūnija lēmums Nr.7	77
Par krimināllikuma piemērošanu, notiesājot nosacīti vai atliekot sprieduma izpildīšanu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1993.gada 25.oktobra lēmums Nr.8	84
Par krimināllikuma piemērošanu, nosakot sodu par vairākiem noziegumiem un pēc vairākiem spriedumiem. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1994.gada 28.februāra lēmums Nr.2	91
Par likuma piemērošanu lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1994.gada 19.decembra lēmums Nr.7	99
Par tiesu praksi, piemērojot likumus par nepieciešamo aizstāvēšanos. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1995.gada 29.maija lēmums Nr.3	113

Par tiesu praksi krimināllietās par neatļautām darbībām ar ieročiem, municiju, sprāgstvielām un speciāliem līdzekļiem. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1997.gada 2.jūlijā lēmums Nr.5	120
---	------------

Par likumu piemērošanu krimināllietās par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, meža iznīcināšanu vai bojāšanu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1997.gada 22.decembra lēmums Nr.6	129
--	------------

Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1999.gada 23.jūlija lēmums Nr.7	137
--	------------

Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001.gada 14.decembra lēmums Nr.3.....	147
---	------------

Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1976.gada 5.aprīļa lēmums

Par tiesu praksi, piemērojot krimināllietās likumus par dabas aizsardzību. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1976.gada 5.aprīļa lēmums Nr.3 ar grozījumiem, kas izdarīti ar Plēnuma 1983.gada 28.marta lēmumu Nr.3	165
--	------------

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulču lēmumi

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešu un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsēdes 2006.gada 5.decembra lēmums (par Krimināllikuma 193.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāva atsevišķu elementu interpretāciju).....	170
---	------------

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2008.gada 1.jūlija lēmums (par sodu piemērošanas politiku)	172
--	------------

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2009.gada 22.maija lēmums (par krāpšanu).....	178
Par valstij nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu lietās par izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces 2019.gada 19.jūnija lēmums.....	185
Par tiesību normu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu interpretāciju. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces 2019.gada 19.jūnija lēmums.....	188
Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta tiesu prakses apkopojumu saraksts atsevišķās krimināllietu kategorijās	191
Latvijas Augstākās tiesas plēnuma spēku zaudējušo lēmumu saraksts krimināllietās	195
Latvijas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu saraksts par grozījumiem iepriekš pieņemtajos lēmumos	202
Latvijas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu saraksts, kuru spēkā esamība ierobežota ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1991.gada 4.novembra lēmumiem Nr.8 un Nr.9	203
Izmantotie avoti.....	204
1.Literatūra.....	204
2.Tiesību akti	205
3.Tiesu prakse	207

Priekšvārds

Šajā grāmatā vēsturiskā skatījumā atspoguļota Latvijas Republikas Augstākās tiesas darbība tiesu prakses veidošanā krimināltiesību jomā atšķirīgos mūsu valsts pastāvēšanas vēsturiskajos posmos, parādot gan kopīgo, gan atšķirīgo. Kopīgs šajā salīdzinājumā ir tas, ka tiesu uzdevums vienmēr ir bijis līdzīgs – veidot valstī vienveidīgu un stabilu tiesu praksi krimināllikuma normu piemērošanā. Šajā jomā vienmēr izšķiroša nozīme ir bijusi augstākajai tiesu institūcijai, kas šo darbu veikusi nepārtraukti.

Ja runājam par laiku pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990.gada 4.maijā, tad Augstākā tiesa vienotu un stabilu republikas tiesu praksi veidojusi neatkarīgi no tā, kā nosaukta institūcija, kas to veikusi: Augstākās tiesas plēnums, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešu un Krimināllietu palātas tiesnešu kopsēde vai Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulce.

Augstākās tiesas plēnuma lēmumi Latvijas kriminālkodeksa un Krimināllikuma normu piemērošanas praksē daudzos jautājumos var radīt interesi ne tikai vēsturiskā aspektā: tai Krimināllikuma normu interpretācijai, kas Augstākās tiesas plēnuma lēmumos iekļauta gan pirms Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas 1990.gadā, gan posmā pēc tam, līdz pat Augstākās tiesas plēnuma kompetences sašaurināšanai likuma normu interpretācijas jomā, atsevišķu krimināllietu kategorijās ir liela nozīme joprojām.

Tādā pat aspektā atlasīts un šajā grāmatā iekļauts arī to Latvijas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu uzskaitījums, kuri izplatītāko noziegumu kategorijās tika pieņemti pēc Latvijas PSR kriminālkodeksa pieņemšanas 1961.gada 6.janvārī (spēkā no 1961.gada 1.aprīļa), bet ar vēlāk pieņemtajiem plēnuma lēmumiem atzīti par spēku zaudējušiem.

Jāatzīmē, ka 1961.gada 6.janvāra Latvijas kriminālkodekss ar tajā izdarītajiem grozījumiem un papildinājumiem, to nosaucot par Latvijas kriminālkodeksu, bija spēkā līdz pat 1998.gada 17.jūnijā pieņemtā Krimināllikuma spēkā stāšanās brīdim 1999.gada 1.aprīlī. Arī šis apstāklis mudina salīdzināt tiesu prakses aspektus un nostādnes gan vienā, gan otrā Latvijas tiesu darbības posmā.

Pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas pieņemtie plēnuma lēmumi šajā grāmatā tiek papildināti ar atbilstīgiem komentāriem, ko prasa laika gaitā izdarītie likumu grozījumi un tiesu prakses jaunākās nostādnes.

Iepriekšminēto divu Latvijas krimināllikumu salīdzinājuma aspektā ir vērts atzīmēt, ka tieši laikā pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Augstākās tiesas plēnuma lēmumos iekļautā krimināllikumu normu interpretācija tika pārmantota, nostiprinoties vēlāk pieņemtajos Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulces lēmumos, tiesu prakses apkopojumos, Senāta Krimināllietu departamenta nolēmumos, konkrētās krimināllietās un judikatūrā, kā arī tiek pausta Krimināllikuma vairāku izdevumu komentāros, mācību grāmatās un dažāda rakstura publikācijās.

Par Latvijas Augstākās tiesas plēnuma darbības pēctecību Latvijas krimināllikumu normu piemērošanā tiesu praksē, kā arī citās valsts tiesībsardzības institūcijās īpaši varam pārliecināties, ielūkojoties tajos plēnuma lēmumos, kas pieņemti tūlīt pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas.

1991.gada 4.novembrī Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma pieņēma lēmumu Nr.8 "Par Latvijas PSR likumdošanas aktu un Latvijas PSR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu piemērošanu Latvijas Republikas tiesās", kura 2.punktā pateikts, ka līdz 1990.gada 4.maijam pieņemtos Latvijas PSR Augstākās tiesas plēnuma lēmumus jāuzskata par Latvijas Augstākās tiesas plēnuma lēmumiem, un tos var piemērot, ja tie nav pretrunā ar konstitucionālo likumu "Par Latvijas Republikas valstisko statusu" un citiem Latvijas Republikā esošajiem likumdošanas aktiem.

1991.gada 4.novembrī Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma pieņēma lēmumu Nr.9 "Par PSRS Augstākās tiesas plēnuma lēmumu juridisko spēku Latvijas Republikas tiesās", kurā norādīts, ka PSRS Augstākās tiesas plēnuma lēmumos izteiktie norādījumi par likumu piemērošanu nav saistoši Latvijas Republikas tiesām un citām institūcijām, kuras piemēro šos likumus.

Pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas plēnuma savu darbību veica Latvijas Republikas Augstākās tiesas ietvaros, pamatojoties uz Latvijas Republikas Saeimas 1992.gada 15.oktobra likumu "Par tiesu varu". Cita starpā šā likuma 49.panta otrajā daļā bija noteikts, ka Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma pieņemtie tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu.

Latvijas Republikas Saeima 2002.gada 31.oktobrī izdarīja grozījumu likuma "Par tiesu varu" 49.panta otrajā daļā (spēkā no 2002.gada 3.decembra), saskaņā ar kuru Augstākās tiesas plēnums bija tiesīgs apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, bet no likuma izslēdza norādi, ka plēnuma lēmumu izskaidrojumi par likumu piemērošanu ir saistoši tiesām. Tādā veidā likumā tika pastiprināta tiesu varas neatkarība konkrētu krimināllietu izskatīšanā.

Latvijas Republikas Satversmes tiesa, izskatot lietu "Par likuma "Par tiesu varu" 49.panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83.pantam", ar 2003.gada 4.februāra spriedumu 49.panta otrajā daļā paredzēto norādi, ka Augstākās tiesas plēnuma lēmuma skaidrojumi ir saistoši tiesām, atzina par neatbilstošu Satversmes 1. un 83.pantam, jo ar to tiek ierobežota tiesnešu neatkarība un tas ir pretrunā ar valsts varas dalīšanas principu.

Likumu "Par tiesu varu" Saeima 2008.gada 3.aprīlī papildināja ar 49.¹ pantu, kurā noteica, ka aktuālu tiesību normu interpretācijas jautājumu apspriešana, lai nodrošinātu vienveidību tiesību normu piemērošanā, nodota Augstākās tiesas tiesu palātas un Senāta departamenta tiesnešu kopsapulces kompetencē.

Jāatzīmē, ka Saeimas 1992.gada 15.oktobra likuma "Par tiesu varu" 49.panta otrajā daļā, kurā noteikta Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma kompetence, tika saglabāta norāde par to, ka plēnums ir tiesīgs apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus.

Atbilstoši iepriekšteiktajam Augstākās tiesas reglamenta, kas apstiprināts ar Augstākās tiesas plēnuma 2011.gada 2.maija lēmumu Nr.2, sadaļā "Vispārīgie jautājumi" teikts, ka plēnuma kompetence noteikta likumā "Par tiesu varu", tostarp, ka plēnums kā tiesnešu pašpārvaldes institūcija var apspriest jebkuru Augstākajai tiesai un tiesu sistēmai aktuālu jautājumu.

Ielūkojoties Augstākās tiesas plēnuma darbībā vēsturiskā aspektā ilgākā laika posmā, ievēribas cienīgs faktors ir plēnuma lēmumu tapšanas procesā ieguldītais darbs, piesaistot plašu tiesību zinātnieku un likumu piemērošanas institūciju praktisko darbinieku loku. Šajā ziņā Augstākās tiesas plēnuma lēmumu sagatavošanas procesā gan līdz Latvijas valsts neatkarības atjaunošanai, gan vairākus gadus pēc tam ievērojama loma bija Augstākās tiesas plēnuma Zinātniski konsultatīvajai padomei. Pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas Latvijas Republikas Augstākās

tiesas plēnums pieņēma lēmumu par Zinātniski konsultatīvās padomes jauna sastāva apstiprināšanu.

1990.gada 22.oktobrī Augstākās tiesas plēnums apstiprināja Zinātniski konsultatīvo padomi, kuras sastāvā bija padomes priekšsēdētājs, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks un Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs Pāvels Gruziņš, padomes priekšsēdētāja vietniece, Augstākās tiesas tiesnese R.Saulīte, padomes locekļi: Augstākās tiesas tiesneši Z.Aizpurve, A.Drozdova, J.Vilders, Republikas arodbiedrību padomes pārstāvis A.Katlaps, Ģenerālprokurora vietnieks O.Šabanskis, Ģenerālprokuratūras prokurori I.Šepters un J.Lisagors, Tieslietu ministrijas pārstāvji V.Naumovs un J.Belousovs, A.Kavalieris no Policijas akadēmijas, Latvijas Advokātu kolēģijas Prezidija priekšsēdētājs, LU Juridiskās fakultātes docents A.Niedre, Advokātu kolēģijas Prezidija priekšsēdētāja vietniece, LU pasniedzēja V.Jākobsone un LU Juridiskās fakultātes profesori un docenti U.Krastiņš, R.Krauze, M.Perts, J.Rozenbergs, J.Strautmanis, J.Vēbers un O.Zonne.

Pirms plēnuma lēmuma projekts nonāca Zinātniski konsultatīvajā padomē, Krimināllietu tiesas kolēģijā tika veikts liels darbs tā sagatavošanā. Pēc tam, kad Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs kādam no tiesnešiem bija uzdevis izpētīt republikas tiesu praksi plānotajā krimināllietu kategorijā, no tiesām tika pieprasīts statistiski proporcionāli aprēķināts attiecīgo krimināllietu skaits. Tiesnesis sadarbībā ar īpaši norīkotu Judikatūras (agrāk – Vispārīnāšanas) daļas darbinieku izanalizēja krimināllietu materiālus pētāmajos jautājumos, un pētījuma rezultāti tika apkopoti un izmantoti tiesneša sagatavotajā plēnuma lēmuma projektā. Pēc tam darbs pie sagatavotā plēnuma lēmuma projekta Krimināllietu tiesas kolēģijas ietvaros vēl tika turpināts, līdz tas nonāca Zinātniski konsultatīvajā padomē, kur tika apspriests. Izteiktās domas, priekšlikumi un piezīmes tika darītas zināmas Krimināllietu tiesas kolēģijas vadībai, un varu noteikti apgalvot, ka bieži vien tika ņemtas vērā. Visus Augstākās tiesas plēnuma lēmumus pēc to pieņemšanas publicēja Augstākās Tiesas Biļetenā, kas tika izdots kopš 1958.gada.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990.gadā pieņemtie Augstākās tiesas plēnuma lēmumi par tiesu praksi konkrētu krimināllietu kategorijās ar attiecīgiem komentāriem hronoloģiskā secībā pilnībā ir iekļauti šajā grāmatā.

Kad 2002.gada 31.oktobrī tika pieņemti grozījumi likuma "Par tiesu varu" 49.panta otrajā daļā, Augstākās tiesas plēnuma Zinātniski konsultatīvās padomes darbība tika pārtraukta.

Pēdējais Augstākās tiesas plēnuma lēmums krimināltiesību jautājumos, kura sagatavošanas procesā vēl piedalījās arī Zinātniski konsultatīvās padomes locekļi, tika pieņemts 2001.gada 14.decembrī ar Nr.3 "Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu".

Turpmāk tika meklēti citi ceļi vienveidīgas un stabilas tiesu prakses veidošanā. Šo procesu atspoguļo Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulces lēmumi, kas arī ievietoti šajā izdevumā, kā arī tiesu prakses apkopojumi krimināltiesību jautājumos, kuru saraksts tāpat iekļauts šajā grāmatā.

Vienotas un stabilas tiesu prakses veidošanā ievērojama loma ir Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskai nodaļai, kuras viena no pamatfunkcijām ir sadarbībā ar Augstākās tiesas tiesnešiem un pieaicinātiem speciālistiem apkopot un izpētīt tiesu praksi par aktuāliem tiesību jautājumiem, kā arī atlasīt un sistematizēt Augstākās tiesas nolēmumus, kuros atrodamas vienveidīgai normu piemērošanai un vienotas tiesu prakses veidošanai noderīgas atziņas, kā arī nolēmumus, kas rada juridisku interesi.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja A.Poļakova, izvērtējot departamenta darbību 2020.gadā, ieskicēja turpmākos darbības virzienus stabilas tiesu prakses veidošanā un atzīmēja, ka departaments aizvadītajā gadā meklējis risinājumus, kā iespējami vairāk laika veltīt to tiesību jautājumu padziļinātai izpētei, kuri ir nozīmīgi judikatūrai. Akcents tiek likts uz iepriekš mazāk izmantotu darbības modeli, kam jānodrošina stabilāka judikatūra un intensīvāka Senāta atziņu izmantošana tiesu nolēmumos. Modeļa būtība ir tāda, ka, skatot lietas, senatori identificē tās, kurās skartais tiesību jautājums ir īpaši aktuāls un attiecināms uz lielu daudzumu kriminālprocesu. (*Jurista Vārds*, 02.02.2021., Nr.05.)

Turpmākā ievirze vienveidīgas un stabilas tiesu prakses veidošanā ir dota, un šajā darbā, manuprāt, neiztikt bez tās pieredzes, ko var dot Augstākās tiesas plēnuma paveiktais.

Dr.habil.iur.
LU emeritus profesors **U.Krastiņš**